

За българчетата по света
артистът Руси Чанев
представя

ПОД ИГОТО

от Иван Вазов

За българчетата по света

ПОД ИГОТО

Адаптирана за деца преработка
на романа и едноименната драма от Иван Вазов
с картинни и звукови илюстрации

Илюстрациите са дело на учениците от НУИИ „Илия Петров“

Александрина Котева (с. 14, 38, 130, 214, 236, 302, 306, 312), Бранимир Николов (с. 202), Виктор Пеневски (с. 22, 42, 48, 64, 220, 316), Владислав Кръстев (корица; с. 106, 114, 120, 138, 232, 248), Гергана Евлогиева (с. 190), Денис Петров (с. 165, 284), Китана Гигова (с. 72, 242, 254, 260, 288, 328), Кристина Анастасова (с. 44, 162, 174), Лилиан Владимирова (с. 100), Лилиан Кордова (с. 274), Лилия Тодорова (с. 110, 294), Лора Иванова (с. 52), Мария Димитрова (с. 298), Марк Кондратов (с. 32, 208), Милена Илчева (с. 78, 156, 186,), Рада Скумова (винетки; с. 58, 84–86, 94, 146), Радост Жечева (с. 322), Радостина Радева (с. 278), Рая Илкова (с. 264), Рая Митова (с. 194), София Сокерова (с. 226), Станислав Влахов (с. 180, 268), Теодора Илиева (с. 168), Христо Бекяров (с. 152) и Янтар Атанасов (с. 124, 198)

Изданието е осъществено в сътрудничество с Българско национално радио.

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Руси Чанев, адаптация на текста и аудиозапис, 2024

© Деян Енев, Бояна Драгомир, Мария Стоева, редактори, 2024

ISBN 978-619-01-1445-1

За българчетата по света
артистът Руси Чанев
представя

ПОД ИГОТО

от ИВАН ВАЗОВ

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВА ЧАСТ

I. Гост.....	13
II. Бурята	21
III. Манастирът	31
IV. Пак у Маркови.....	37
V. Продължение от нощта	41
VI. Геройство	47
VII. У чорбаджи Юрдан.....	51
VIII. Разяснения	57
IX. Радни вълнения.....	63
X. Бойчо Огнянов.....	71
XI. Гробът говори	77
XII. Представлението	83
XIII. В Ганковото кафене	93
XIV. Две предвидливости.....	99
XV. Мисията става трудна	105
XVI. Едно неприятно посещение	109
XVII. Скитник.....	113

XVIII. Във Веригово	119
XIX. Гости в Алтъново	123
XX. Бог високо, цар далеко	129
XXI. Победителите угощават победените	137
XXII. Фъртуна	145

ВТОРА ЧАСТ

I. Бяла черква	151
II. Болните на доктор Соколов	155
III. Радостна среща	161
IV. Два полюса	167
V. Тъст и зет	173
VI. Предателство	179
VII. Една женска душа	185
VIII. Комитетът	189
IX. Колчови вълнения	193
X. Огнянов председателства	197
XI. Един шпионин през 1876 година	201
XII. Викентий	207
XIII. Зелената кесия	213
XIV. Около един труп	219
XV. Новата молитва на Марко	225
XVI. Пиянство на един народ	231
XVII. Въстание	235
XVIII. Батарейта на Зли дол	241
XIX. Стремска долина пламнала!	247
XX. Нов смел опит	253

XXI. Аврам	259
XXII. Нощта	263
XXIII. Бой.....	267
XXIV. Рада	273
XXV. Две реки.....	277

ТРЕТА ЧАСТ

I. Пробуждане	283
II. На север!.....	287
III. Пратеница.....	293
IV. Неуспехите на Марийка.....	297
V. Ливадата.....	301
VI. Съюзникът	305
VII. Башибозук	311
VIII. Историята на един невъстанал град.....	315
IX. Среща	321
X. Гибел	327
Послеслов за родителите.....	331

Деца,

Сигурно знаете, че писателят Иван Вазов е написал много хубави разкази и стихотворения. Нашите дядовци и бащи толкова много са ги обичали, че са издигнали за чест и прослава на любимия им Иван Вазов десетки паметници и са нарекли на името му стотици улици и училища, които можете да видите по всички градове на България.

Най-харесваната книга от Иван Вазов е „Под игото“. Иго означава натиск на тежка и чужда сила. Понеже тази книга е била написана преди повече от сто години, в нея има и други трудни за вас и вече позабравени като тази думи. Аз тук-там ги подмених с по-нови сегашни, за да можете да я прочетете и разберете всички, а най-вече тези от вас, които не живеят в България.

В „Под игото“ се разказва за живота в едно планинско градче по времето, когато България не е била свободна страна, каквато е сега. Някога българското царство е било завзето от османските турци и те са го владеели петстотин години. Накрая този живот станал толкова тежък и труден за нашите прадедовци, че им се струвал като истинско робство. И те поискали да си възвърнат собственото царство като се освободят от турците и от техния цар-султан.

Първо се надявали това да стане мирно и по човешки, но скоро разбрали, че така няма да постигнат нищо и решили да извършат революция. Това означавало да излязат с оръжие в ръцете срещу силните си неприятели и в геройска кървава битка да ги победят. По-младите тайно се събирали в групи, наречени комитети, в които се наговаряли кога и как да стане тази революция. По-старите пък ги било страх, че може да стане обратното – враговете им да ги победят като избият тях и семействата им и изгорят къщите им. Особено много се страхували най-богатите хора, на които викали чорбаджии, защото можело да загубят многото си пари и да отидат в затвора. Обаче не всички богаташи били страхопъзльовци и неприятели на младите революционери. Имало и по-други. Такъв бил чорбаджи Марко, който...

Но няма да ви издавам повече. Какво е станало с него и със съгражданите му от Бяла черква ще разберете като прочете докрай тази интересна книга. Знаем, че сте умни и смели деца и няма да ви уплаши колко е голяма, но въпреки това малко я съкратих за четене, за да ви остане време за игри, тренировки и за другите важни работи.

ПЪРВА ЧАСТ

Гост

Първата глава,

в която беглецът Иван Краличът търси подслон
в приятелската къща на чорбаджи Марко в Бяла черква,
но не успява да се скрие там от преследвачите си

През една прохладна майска вечер търговецът чорбаджи Марко вечеряше със семейството си на двора.

Както обикновено, масата беше сложена под лозата. Един фенер светеше окачен над събралото се семейство.

А то бе многобройно.

До чорбаджи Марко, до старата му майка и до жена му седяха около масата цял рояк големи и малки деца, които въоръжени с ножове и вилици, опустошаваха мигновено хлябове и яденета.

От време на време бащата на тези неуморни работници им хвърляше добродушни погледи, усмихваше се и казваше весело:

– Яжте, татковите, да порастете! Пено, напълни пак купата!

Слугинята наливаше и донасяше вино в дълбока порцеланова купа. Чорбаджи Марко я поднасяше на децата, като казваше благо-склонно:

– Пийте бре, пакостници!

И купата обикаляше масата. Очите на децата светваха, бузите им се зачервяваха, облизваха устните си с наслада.

Майка им се мръщеше неодобрително.

– Нека да пият при мене, за да не са жадни за вино. Не искам да станат пияници като пораснат – строго казваше чорбаджи Марко. – На човек, каквото му забраняваш, най-силно го желае.

Въпреки обичая на повечето бащи по онова време да държат децата си прави, докато обядват, уж да ги научат на почит към старите, чорбаджи Марко винаги позволяваше на своите да седят на масата. Както и когато имаше гости, винаги викаше синовете си да присъстват.

– Нека да добият господарски навици – обясняваше той. – Аз не искам да бъдат диваци и да потъват в земята от срам като видят непознат човек в официални дрехи.

Тъй като беше постоянно зает с работите си като търговец, Марко виждаше семейството си събрано само на вечеря и тогава той допълваше възпитанието им по един доста своеобразен начин:

– Димитре, не се присягай пред баба си на масата, не бъди такъв безсрамник!.. Илия, не дръж ножа като месар, не коли, ами режи човеш-

ки хляба!... Гочо, какво си се разпасал? Косата ти пак е пораснала като на дивак; иди при Ганко да ти я подстриже късо!... Василе, прибери си дългите крака, да се сместят и други хора. Когато отидем на полето, там се разтягай!... Авраме, ставаш от масата без да се прекръстиш, невернико!

Но наставленията на чорбаджи Марко имаха такъв тон само когато беше в добро настроение; сърдит ли беше нещо, на масата цареше гробно мълчание.

Дълбоко набожен човек, чорбаджи Марко полагаше големи усилия да възпита синовете си в християнски дух. Всяка вечер големите бяха длъжни да присъстват, докато четеше молитвите си, а в неделя и по празници всички трябваше да отидат на църква. Това беше неотменим закон. Нарушаването му предизвикваше буря в къщата.

Още по-строго се отнасяше към ония, които изоставяха училището. Чорбаджи Марко обичаше учението и учените. Той беше от онези родолюбци, благодарение на които за кратко време България беше осеяна с училища и читалища. Той усещаше в сърцето си, че в науката се крие някаква тайнствена сила, която ще промени света. Той вярваше в науката, както вярваше в Бога, без да разсъждава, затова се опитваше да ѝ бъде полезен, доколкото му беше по силите. И винаги беше избран за училищен настоятел в градчето им Бяла черква, защото се ползваше с обща почит и доверие.

Когато вечерята приключи, чорбаджи Марко стана. Той беше около петдесетгодишен, много висок, леко приведен, но все още строен. Лицето му, червендалесто, но загоряло и загрубяло от слънцето и вятъра, поради честите му пътувания, имаше сериозно и студено изражение, даже и когато се усмихваше. Големите му вежди, надвиснали над сините му очи усиливаха строгото му излъчване.

Той седна пак на постланата с червено вълнено килимче пейка и запуши лулата си. Семейството му се разположи по-свободно наоколо, а слугинята донесе кафето. Тая вечер чорбаджи Марко беше в добро настроение. Той с любопитство следеше боричкането на ситите, с розови бузички деца, които цепеха въздуха със звънливите си смехове.

Най-малкото детенце, което спеше на ръцете на баба Иваница, разбудено от шума, изплака.

– Спи, бабиното, спи, че турците ще дойдат да те грабнат – казваше му баба Иваница, като го люшкаташе на коленете си.

Чорбаджи Марко се навъси.

– Мамо – каза той, – стига си плашила с тия турци децата! Ще ги направиш страхливци.

– Ех, така зная аз – отговори баба Иваница, – и нас с турци ни плашиха... та и не са ли за плашене, да ги порази господ!

– Как е Асенчо? – попита чорбаджи Марко жена си, която се задаваше от къщата.

– Треската му мина – спи сега – отговори тя.

– За какво му е притрябвало да гледа тия работи? – каза неспокойно баба Иваница. – Сега ей го болно.

Чорбаджи Марко се понамръщи, но не отговори нищо. Асенчо го беше втресло днес, защото беше видял през прозорците на училището как докарват в църковния двор трупа на обезглавеното дете на Генчо Бояджията. Чорбаджи Марко прибърза да смени темата и се обърна към децата:

– Сега мирувайте, да чуем батко ви какво ще ни разкаже. После всички ще изпеете една песен. Василе, я разкажи, днес какво ви преподава учителят?

– Урок от всеобщата история.

– Добре, разкажи ни за какво беше.

– Война за наследството на испанския престол.

– За испанците ли? Остави ги, те не ни влизат в работата. Кажми нещо за Русия.

– Какво? – попита Васил.

– Например за Иван Грозний... или за Бонапарт, когато е запалил Москва...

Чорбаджи Марко не довърши изречението си. Нещо изтрещя в тъмното дъно на двора; керемидите паднаха с трясък от каменната ограда. Кокошките и пилетата изкукудякаха уплашени и се разхвърчаха с настръхнала перушина. Слугинята, която събираше там протрени ризи, изпищя и завика: «Крадци! Крадци!»

В двора настана страшна суматоха. Жените се изпокриха из стайите, децата ни се чува, ни видяха, а чорбаджи Марко, който не беше страхливец се изправи на крака и след като надникна в тъмното, откъдето дойде шумът, изчезна през една врата. След малко излезе от друга, с по един пищов във всяка ръка.

Това действие, колкото решително, толкова и неблагоразумно, беше извършено така бързо, че жена му дори не помисли да го спре. Когато той изскочи от къщата, тя се опита да го извика, но премалелият ѝ глас бе сподавен от силния лай на кучето, спряло уплашено на място.

Чорбаджи Марко в началото не виждаше нищо. Но дали защото очите му привикнаха с мрака или така му се стори, той видя в тъгъла нещо изправено като човек и напълно неподвижно.

Чорбаджи Марко насочи пищова си, прилекна и извика страшно:

– Не мърдай!

Той изчака един миг с пръст на спусъка.

– Бай Марко – прошепна един глас.

– Кой е тука? – попита чорбаджи Марко.

– Бай Марко, не се бойте, ваш човек съм!

– Кой си ти? – попита недоверчиво Марко, сваляйки пищова.

– Иван, синът на Манол Краличът, от Видин.

– Не те познавам... какво правиш тук?

– Ще ти разкажа, бай Марко – отговори гостът, като понижи гласа си.

– Не мога да те видя... откъде идваш?

– Ще ти разкажа, бай Марко... От Диарбекир.

Тази дума като проблясък огря паметта на чорбаджи Марко. Той си спомни, че неговият стар приятел дядо Манол има син в затвора на далечния град Диарбекир, осъден да изтърпи особено тежко наказание там. Тогава чорбаджи Марко се приближи в мрака до нощния гост, хвана го за ръката и го въведе в обора.

– Иванчо, ти ли си бе? Аз те помня като момченце... Ти ще ношуваш тука, утре ще видим – каза му той тихо.

– Благодаря ви, бай Марко... освен вас друг не познавам тук – прошушна Краличът.

– Дума да не става. Баща ти няма по-добър приятел от мене. Тук си у дома. Видя ли те някой?

– Мисля, че не. Когато влязох, на улицата нямаше никой.

– Влезе? Така ли се влиза бе, синко? През оградата, като луд! Няма значение. Бай Маноловият син винаги е добре дошъл в дома ми, най-вече когато идва от толкова далеч. Гладен ли си, Иванчо?

– Благодаря, бай Марко, не съм гладен.

– Не, ти трябва да хапнеш. Аз ще ида да успокоя домашните и пак ще дойда, да поговорим и да решим какво ще правим. Хай, бог да те поживи, какво щях да направя! – каза чорбаджи Марко, като внимателно свали ударника на пищова си.

– Прощавай, бай Марко, направих страшна глупост.

– Стой тук, докато се върна. – И чорбаджи Марко излезе и затвори вратата на обора.

Той намери жена си и майка си премалели от страх. Като го видяха жив и здрав, те извикаха и го хванаха за ръцете, като че ли се страхуваха да не излезе пак. Чорбаджи Марко си придаде спокоен вид и ги увери, че нищо не намерил на двора, че вероятно някоя котка или куче е бутнало тухлите, а глупавата Пена надала врява.

Всички се успокоиха. Баба Иваница извика слугинята:

– Пено мари, здравата ни уплаши! Иди успокой децата и ги слагай да лягат.

Точно тогава някой заблъска силно по вратата. Чорбаджи Марко излезе на двора и попита:

– Кой тропа?

– Чорбаджи, отвори! – извикаха по турски.

– Полицията – прошушна си чорбаджи Марко. – Трябва да го скрием на друго място. – И без да обръща внимание на новото хлопане по вратата, се втурна към обора. – Иванчо! – викна той.

Отговор нямаше.

– Заспал е сигурно. Иванчо! – викна по-силно.

Никой не се обади.

– Ах, избягал е горкият – каза чорбаджи Марко, като чак сега забеляза, че бе намерил отворена вратата на обора, макар да я беше затворил. После добави загрижено: – Какво ли ще стане с това момче сега?

За всеки случай го повика още няколко пъти и като не получи отговор, той тръгна към вратата, по която блъскаха толкова силно, сякаш искаха да я счупят.